

Javíthatók-e agrárcsatlakozási feltételeink?

Kiss Judit

Az Európai Unió Bizottsága 2002. január 30-án hozta nyilvánosságra, s április közepén megerősítette agrárcsatlakozási javaslatát. Ennek értelmében, 2004-ben 2,048 milliárd eurót, 2005-ben 3,596 milliárd eurót, 2006-ban pedig 3,933 milliárd eurót költene az EU a 10 új tag mezőgazdaságának támogatására. A tervezett összeg nem éri el az EU 15-ök 40-42 milliárd eurós agrárköltésgvetésének tizedét sem, holott az új tagok művelt földjeinek aránya eléri a „régiek” termőterületeinek 29%-át, agrártermelőinek pedig 55%-át. A nagyarányú eltérés oka, hogy az EU agrárköltésgvetésének majd háromnegyedét kitevő közvetlen kifizetéseket az új tagok nem azonnal s nem teljes körűen kapnák meg: a csatlakozás első évében csupán a támogatás negyedét, 2005-ben 30, míg 2006-ban 35%-át kapnák, s a teljes összeget csak 2013-ban élvezhetnék.

Ami a Magyarországnak szánt agrártámogatásokat illeti, az EU agrárcsatlakozási javaslata kevés támpontot kínál az agrárköltésgvetés 10 ország közötti megosztását illetően. Elvileg három forgatókönyvvel számolhatunk. Az egyik, hogy a SAPARD-programhoz hasonlóan 10% alatti, illetve körüli lesz részesedésünk; a másik, hogy népességarányosan (ez 13,3% lenne) részesedhetünk, s harmadik pedig, hogy mezőgazdaság arányosan (20%). A nem túl valószínűnek tűnő utóbbi variáció esetén is csupán 410 millió eurót kapnánk a csatlakozás első évében, 719 milliót 2005-ben és 787 milliót 2006-ban. Vagyis a csatlakozás első évben mindössze egynegyedét kapnánk annak az összegnek, amelyre Magyarország teljes jogú tagság esetén jogosultnak tartja magát, s amelyre az agrártárgyalásokat megelőzően igényét bejelentette.

A magyar igény és az EU-s ajánlat jelentős eltérések egyik oka, hogy míg Magyarország tárgyalási pozícióként a közvetlen kifizetések 100%-ára jelentett be igényt, addig az EU javaslata ettől jóval kisebb százalékot tartalmaz. A különbség másik oka a közvetlen kifizetések vetítési alapjának, vagyis a kvótáknak az eltéréseiből fakad. Míg Magyarország az 1985 és 1989 közötti éveket nevezte meg referencia időszakként tárgyalási pozíciójában, addig az EU az 1995 és 1999 közötti éveket vette figyelembe. A legmarkánsabb eltérés a kvóta-igények és a kvóta-ajánlatok között a szarvasmarha, a juh, a tej, a cu-

kor és a gabonafélék esetében tapasztalható, vagyis a közvetlen kifizetések legfontosabb árucsoportjainál.

Az Európai Unió a bemutatott agrárcsatlakozási javaslatát méltányos s az adott körülmények között a lehető legjobb kompromisszumos ajánlatnak tekinti. „Nagyvonalúságát” azzal is igyekszik hangsúlyozni, hogy előszertettel teszi közé a jelenlegi tagok ellenvéleményét, miszerint ők a brüsszeli ajánlatot túlzottan, sőt pazarlóan bőkezűnek tartják.

Ezzel szemben a tagjelöltek egészen másképp látják mindezt. Egyrészt nem értenek egyet azzal, hogy a javaslat eleve ellentétes az EU alapeszméivel, sértik az egyenjogúság, a versenysemlegesség, az egységes piac és a közösségi szolidaritás elvét, ennek következtében számukra „másodrangú tagságot”, duális agrárrendtartást és tartós versenyhátrányt jelentenek. Másrészt keveslik a költségvetési előirányzatokat, mivel többet reméltek, illetve többre jelentettek be igényt és jogosultságot.

Számos szakértő szerint egyébként az EU javaslata jelenlegi formájában mind a közösség egészére, mind pedig a tagjelöltekre is végső soron negatív hatással járna. Az ismertett költségvetés mellett megvalósuló „big bang” fellazítaná az EU belső kohézióját, aláásná stabilitását, s a tagjelöltekben költségvetési és inflációs nyomáshoz, a Maastrichti kritériumok teljesítésének elmaradásához, a versenyhelyzet romlásához és belpolitikai elégedetlenséghez vezetne. Így az sem zárható ki teljesen, hogy ez a javaslat az egymásnak feszülő érdekellentétek miatt esetleg a csatlakozás időpontjának további kitolódásához, esetleg néhány tag csatlakozási hajlandóságának lanyhulásához vezetne.

Mit lehet tenni annak érdekében, hogy a csatlakozás további idővesztés nélkül, de a tagjelöltek számára a jelenlegi ajánlatnál kedvezőbb feltételek mellett következzen be?

Nem valószínű, hogy az EU hajlandó lenne az ismeretett elveken radikálisan változtatni vagy a pénzügyi előirányzatoktól jelentős mértékben felfelé eltérni. Így egyik lehetőségként a jelenlegi kereteken belüli mozgástér növelésére kellene koncentrálni. S ebből a szempontból a javaslat időkeretét két részre célszerű bontani: a 2004-

2006 közötti időszakra, valamint a 2007-tel kezdődő időszakra.

Amennyiben 2004-ben tagok leszünk – s ennek mind a magyar felkészülés, mind pedig az EU fogadókészsége oldaláról realitása van –, akkor a 2004-2006-os időszakra szóló költségvetési előirányzat, s ezen belül is az agrártámogatási és strukturális támogatási előirányzat alapvetően fogja meghatározni az integráció gazdasági és társadalmi hatását.

A legkritikusabb terület, a közvetlen kifizetések esetében az alábbiakkal lehetne megpróbálkozni:

- a százalékok emelése a 2004 és 2006 közötti, vagyis a legkritikusabb időszakban, esetleg megpróbálni az 50%-os induló érték kicsikarását, amely apróbb lépésekben érné el a 100%-ot, ugyancsak 2013-ra;
- az EU által előirányozottnál magasabban kialakított százalékkülönbséget a mezőgazdaság modernizálására, felzárkóztatására s nem közvetlen kifizetésre felhasználni;
- az átmeneti időszak csökkentése 5, esetleg 3 évre;
- a szabad földforgalom és a közvetlen kifizetések átmeneti időszakának összekapcsolása: ha 10 év a közvetlen kifizetéseknél, akkor legyen 10 év a földnél is, de ha a földnél alacsonyabb, akkor a közvetlen kifizetéseknél is legyen az, mivel a közvetlen kifizetés a földárba beépülő agrárjövődélme része;
- a kvóták emelése, közelítése a jogosultsági szinthez: ez Magyarország és a gabonafélék esetében például magasabb referencia-hozamok elismertetését jelenthetné, míg a szarvasmarha és a tej esetében az EU által javasolt kvóták mennyiségi emelésére lenne szükség;
- a hazai támogatások csatlakozás előtti emelése, hogy a közvetlen kifizetések nemzeti költségvetésből való EU által kínált kiegészítési lehetősége minél nagyobb legyen; ehhez azonban el kellene érni a nemzeti támogatásoknak a 2001-es évhez kötésének oldását.

A *vidékfejlesztési* támogatások esetében meg kellene próbálkozni a költségvetés átstrukturálásával:

- a vidékfejlesztés összes agrártámogatáson belüli 46%-os súlyát – már csak annak társfinanszírozási igénye miatt is – csökkenteni kellene s az így felszabaduló összeget közvetlen kifizetésekre lehetne átcsoportosítani;
- a vidékfejlesztési jogcímekeket olyan irányba kellene bővíteni, hogy azok jobban szolgálják az új tagok agrárgazdasági szükségleteit (például a tőkehiány enyhítését, a versenyképesség és a hatékonyság növelését, az agrármodernizációt).

Az új tagok *nettó pénzügyi pozícióját* javíthatná, ha átmeneti időszakot, esetleg könnyítéseket kérnének befizetési kötelezettségeik teljesítésére. Erre a korábbi bővítések során is volt példa: Görögországnak 1981-es csatlakozásakor ÁFA-befizetési kötelezettségeinek 30%-át kellett teljesítenie, s csak öt év múltán, 1986-ban kellett a 100%-ot befizetnie; Spanyolország és Portugália 1986-os felvételekor 6 éves átmenetben részesült az ÁFA-befizetésre; Ausztria, Finnország és Svédország pedig 1995-ös belépésekor 4 éves átalányvisszatérítést kapott 1,5 milliárd euró értékben.

Amennyiben Magyarországnak is sikerülne átmeneti mentességet, esetleg könnyítést elérni a befizetési kötelezettségek teljesítésénél, s az így felszabaduló összeget agrártámogatásra költenék, akkor némileg ellensúlyozható lenne az EU gyengébb agrártámogatási ajánlata. Amennyiben például Magyarország a közvetlen kifizetések analógiájára kérne átmeneti időszakot a befizetési kötelezettségek teljesítésére, vagyis 10 éves átmenetet kérne, s az első évben csupán 25%-át, a másodikban 30%-át és a harmadikban 35%-át fizetné be a kötelezettségnek, s a teljes összeget csupán 2013-ban utalná át Brüsszelnek, akkor 2004-ben 765 millió eurót lehetne „megspórolni”, 2005-ben 749 milliót, 2006-ban pedig 728 milliót. Ezek az összegek a Magyarország által igényelt közvetlen kifizetések mintegy felét fedeznék, vagyis már az első évben 25+50%, azaz 75%-nyi közvetlen kifizetéssel tudnánk indulni, ami már nem lenne végzetes hatással a magyar mezőgazdaság versenyhelyzetére.

Ugyancsak manőverezési lehetőséget kínál az EU agrár-csatlakozási ajánlatának néhány olyan új eleme, mint a támogatási jogosultság 0,3 hektáros minimumszintje, a területalapú támogatás, valamint a részben önellátásra termelő gazdaságok 750 eurós támogatása. Itt az lenne a szempont, hogy az EU egyes kategóriáit úgy értelmezzük/értelmezhesük, ahogy érdekeinknek megfelel. Annál is inkább, mivel a jelenlegi dokumentum nem nyújt tájékoztatást arról, hogy mi számít „semi-subsistence farm”-nak („részben önellátásra termelő gazdaság”-nak), hogyan jut az 1-2 hektáros kistermelő támogatáshoz, mit érthetünk „agricultural land” („mezőgazdasági föld”) alatt. Vagyis igyekezni kell a *jogosultsági kritériumokat*, a *jogosultak körét* és a *jogosultsági jogcímekeket* minél szélesebben és saját érdekeinknek és speciális helyzetünknek megfelelően értelmezni.

Ami a 2007 utáni időszakot illeti: egy a maitól jelentős mértékben különböző Európai Unióval kell számolnunk. Nem csupán azért, mert addigra immáron 25 vagy 27 tagországból áll, de ekkortól kezdődik az EU új költségvetési időszaka, hiszen az 1999-ben elfogadott a 2000 és 2006 közötti időszakot fedi le. Vélelmezhetőleg lezárul a most induló dohai világkereskedelmi WTO-forduló, amely további liberalizációt fog jelenteni, a belső támogatások, az exportszubsidiák csökkentését, esetleg a közvetlen kifizetések felszámolását fogja eredményezni; s mindezek eredőjeként gyökeresen átalakul az EU Közös Agrárpolitikája. (Többek között ezért is okkal értelmezhetetlen a brüsszeli javaslatban szereplő 2013-as évszám.) A cél az, hogy az ezen időszakokra eső uniós döntésekben már egy, a mainál fejlettebb, versenyképesebb és kellő alkuerővel rendelkező EU-tag Magyarország vegyen részt.

* * * * *